

Egia, aitortza eta erreparazioan jarraitzea eskatzen dute torturatuek

Kriminologiaren Euskal Institutuak (KREI) urtarrilaren 9an aurkeztu zuen Iruñean, Nafarroako Gobernuaren enkarguz, 1979 eta 2015 arteko tortura kasuei buruzko ikerketa: 532 tortura kasu egon dira eta 434 pertsonari eragin diete. Institutuak ikertzen jarraitzen du eta, eskuartean dituen datuen arabera, aurreikusten dute tortura kasuak 825 inguru izango direla.

 XABIER LETONA

Nafarroako txosten osoa otsailaren 7an aurkeztu zen Nafarroako Legebiltzarrean, erreportaje hau kaleratu ondoren jada. Han aurkeztutako datu orokorrak eta lerro hauek ematen direnak, baina, antzekoak dira. 2019an KREIk 1960-1978ko epeko tortura kasuak aurkeztu zituen, orduan ere foru gobernuaren enkarguz: 153 herritarrek jasandako 164 tortura kasu antzeman zituzten (herritar batzuk birritan edo gehiagotan torturatu zituzten). Bi ikerketako datuen arabera, Nafarroan 1.068 tortura kasu ateratzen dira.

Herriz herri egiten ari den tortura kasuen bilketan oinarrituta, Nafarroako Torturatuen Sareak ere aipatu izan du milatik gorako kopurua. KREIren bi ikerketak Ana Ollok zuzendutako Herritarrekiko Harremanetako Departamenduaren enkarguz egin dira, hark ikerketaren aurkezpenean adierazi moduan, eskuin muturrak edo funtzionario publikoek motibazio politikoz eragindako

biktimen aitortza eta erreparaziorako foru legearen aginduaren baitan.

KREIk 2016an Eusko Jaurlaritzarentzat egindako txostenean, 4.113 tortura kasu azaldu ziren EAEn, baina ikerketak jarraitu du eta 2021ean dagoeneko 4.311 dira, hau da, guztira 5.379 tortura kasu Hego Euskal Herrian, 1960-2015 epean. Zenbakia gutxi gorabehera bat dator Euskal Memoriak 2016an Eusko Legebiltzarrean aurkeztu zuenarekin, 5.658 tortura kasu. Hala ere, torturatu askok ez du bere torturen berri eman, edo horietako hainbat hilda dago, eta ikertzaileen ustez, egiazko kopuruak aise egingo du 10.000tik gora.

POZA ETA ETSIPENA

Torturatuen munduan badira bi sentipen kontrajarri datu hauek guztien bueltan. Lehenik poza, azkenean Espainiako Estatuak behin eta berriro ukatu duen tortura azaleratzen ari delako, eta aitortza maila bat ere bideratzen ari delako, batez ere Eusko Jaurlaritzaren eskutik,

eta neurri txikiago batean orain Nafarroako Gobernuarenetik. Espainiako Gobernuan ez da inolako aldaketarik: tortura funtzionario bihozgabe gutxi batzuen zerbait isolatua izan da, eta izan denean epaitu eta zigortu da.

Batetik poza eta bestetik etsipena torturatuen baitan, ikusten dutelako KREIren txostena 2017an aurkeztu zela publikoki, eta oraindik ezer gutxi egin delako ikerketarekin. Egia, justizia, erreparazio eta ez-errepikapena dira biktimei bermatu beharrekoak, baina kasu honetan torturaren aurkako prozesu osoa lehen puntuan bakarrik geratzen ari da, egia. Ez da gutxi, baina Egiari Zor Fundazioko koordinatzaile Ainara Esteranek dioen moduan, “txostenak ematen du bide osoa egiteko aukera, baina instituzioek bide bukaera gisa hartu zuten. Inkomunikazioa ez da desagertu eta estatuak erabili duen torturaren tresneria osoa ere hor dago, behar izanez gero berriz martxan jartzeko prest”. Ainara bera ere torturatua izen 90eko hamarkadan, Espainiako Poliziak atxilotu zuenean.

FOKU / ENDIKA PORTILLO

Nafarroako torturatuen sareak 2022ko ekainean Iruñean egindako manifestazioa.

TORTURA HERRIZ HERRI

Nafarroako Torturatuen Sareko kidea da Ainara Gorostiaga eta taldean ere beldur dira ondoren zer gertatuko den, baina oraingoz pozik daude, “lehenbiziz Nafarroako erradiografia bat eta datu orokor ofizialak ditugulako”. 2019an sortu zen sarea, eta harrezkero Nafarroan ikusgarritasuna eman dio torturari. Iragan urritik eta datorren iraile-raino foru erkidegoko 101 udalerritan torturari buruzko mozioak aurkeztuko dituzte. Elkartearen aurkezpenak ere egiten ari dira herriz herri eta horrekin jende asko batzea lortzen ari dira, besteak beste torturatuak. Datorren otsailaren 13an Torturaren aurkako eguna izango da, eta 11n torturatuek agerraldi berezia egongo dute Donostian torturaren ikerketa eta aitortza osoa eskatzeko. Ondoren, besteak bes-

te, *Karpeta Urdinak* dokumentala herriz herri ikusteko kanpaina abiaraziko dute, herrietan torturatuak ahaldundu eta antolatzeke asmoarekin, Nafarroan egiten ari diren gisan.

Torturatuen Sarea erreferente bihurtu da Nafarroan: “Edonorekin gaude-la, politikari, instituzio, elkartee... aurrez aurre guri inork ez digu ukatzen torturatuak izan garenik”, dio Gorostiagak. Apurka, eskualde batzuetan torturatuak saretzea lortzen ari dira, baina beste batzuetan konplexuagoa da. Pirinioetan, esaterako, bada oraindik torturaz ezertxo ere hitz egin ez duen jendea. Bere kasua azaldu nahi duen torturatuari formularioa pasatzen zaio hainbat datuekin bete dezan, eta Gorostiagak dioenez, “ez da erraza horiek betetzea. Gogorra da, baina, aldi berean, batzuei lagundu egiten die korapiloa askatzen, eta gero

eskertu egiten dute. Oro har, horrek indartu egiten gaitu, eta denborarekin etekina ateratzen diogu. Elkartean zaintzaren gaia mimoz jorratzen dugu gure artean”.

ERTZAINZAREN TORTURAK

KREIren ikerketaren arabera, Ertzaintzak 336 tortura kasu ditu. Ertzaintzari egotzitako tortura gehienak 90eko hamarkadan gertatu ziren, eta 2000. urtetik aurrera kasuak apurka jaitsi ziren. Torturaren hariak Madrildik gidatu dira, baina haren atzaparrak Arkautiraino ere iritsi dira. Eta bitxia da orain gertatzen dena, Eusko Jaurlaritzak esaten baitu KREIren lana sinesgarria dela, baina gero ukatu egiten du Ertzaintzak torturatu izan duenik. Iñigo Urkulluk Iñaki Iriondo kazetariak *Gara*-n 2016an egindako galderari horrela erantzun

NAFARROAKO GOBERNUA

Nafarroako Gobernuak urtarilaren 9an aurkeztu zuen KREIren txostena. Ezkerretik eskuinera, Martin Zabalza Bake eta Bizikidetzako zuzendaria, Ana Olló kontseilaria, J.M. González Oderiz Giza Eskubideen zuzendaria, eta Jeanette Ruiz, Laura Pego eta Paco Etxeberria KREIko kideak.

IRENA

Paco Etxeberria, Laura Pego eta Jonan Fernandez 2016an KREIren ikerketa aurkezten.

zion: "Berdina al da galdeketa batean pertsona bat zutik izatea edo poltsa edo elektrodoen praktika? Berdina da? Ba ez, ez da". Ikerketaren arabera, Ertzaintzaren tratu txar askok gorputz jarrerarekin zerikusia dute –denbora luzez zutik egotea, edo luzaroan jarrera desagokiak izatera behartzea–, baina horiek beste dira mehatxuak, kolpeak, oinarrizko beharren gabetzea, umiliazioak edo tortura psikologikoa, txostenean irakur daitekeenez.

2018ko apirillean PPK mozioa aurkeztu zuen Eusko Legebiltzarrean, eskatzeko Jaurlaritzari erretira zezala torturari buruz KREIren txostena, bestela ETArri jokia egiten ari zitzaiolako. Legebiltzarrak atzera bota zuen eskaera. Iñigo Iturrate parlamentariak EAJ-ren posizioa babestu zuen, baina aldi berean ertzaintzak giza eskubideak zaintzen zituela ere esanda; ikerketak eta nazioarteko erakundeek Espainiako Gobernua interpelatzeko dutela azpimarratu zuen, eta ez Eusko Jaurlaritzak.

Jaurlaritzak eta KREI 2016an ikerketaren aurre ondorioak aurkeztu eta biharamunean, Jorge Aldekoa Ertzaintzako buruak Polizia autonomikoaren torturak ukatu zituen Donostian, EHUko Udako Ikastaroen ekitaldi batean. Tratu txarren aurkako Ertzaintzaren protokoloa goretu zuen, eta adierazi zuen ikerketaren azken txostena ikusi arte nahiago zuela balorazio gehiago ez egitea. Institutuak bere ikerketekin jarraitzen du, baina orain arte aur-

keztutako txostenak argi zehazten du Ertzaintzak 336 tortura kasu dituela (txostenaren 154 orrialdea), zein garaitakoak diren kasuak (156 or.) edo zein tortura molde erabili zuen (184 or.).

Txostenak hitz egiten du ere, eta nahiko ondo gainera, Ertzaintzaren tratu txarren aurkako protokoloaz, baina gehitzen du halaber, horrek ez duela saihestu tortura salaketak egotea. Aldekoak ondo azpimarratu zuen hori Donostiako ekitaldian: "Salaketak dira". Agintari jeltzale gehienek argi utzi ohi dute, ez dela inoiz izan Ertzaintzaren aurkako zigor judizialik. Ildo bereko adierazpenak egin izan dituzte Estefanía Beltrán de Heredia eta Josu Erkorekak, hurrenez hurren Eusko Jaurlaritzako segurtasun sailburu ohi eta egungo segurtasun sailburua.

GALDEKETA GRABAKETAK

Ertzaintzaren bermeen artean zegoen, adibidez, inkomunikatutako atxilotuen galdeketen grabaketa. Xabier Markiegi eta Mertxe Agúndez arartekoez, 1999. eta 2000. urteetan hurrenez hurren, grabaketa horiek egitea gomendatu zioten Ertzaintzari urteroko haien txostenean, baina euskal Poliziak ez zuen halakorik egin 2006ra arte. Gainera, hil berri den Rodolfo Ares PSEko barne sailburuak 2009an kargua hartzean berretsi zuen moduan, grabatutako materiala ez zen hiru hilabete baino gehiago gordetzen; protokoloak, baina, eskatzen zuen ikertutako de-

lituari zegokion preskripzio denboran bederen gordetzea. Aresen ustez, Javier Balza sailburuaren garaian ez ziren grabaketak gordetzen eta berak ere ez zuen beharrezkoa ikusten. 2009an zalaparta handia sortu zen gaiaz, Ertzaintzak Ondarroan atxilotutako bederatzik gazteak torturak salatu zituztenean. Arartekoez galdeketen zintak eskatu zituen eta Ertzaintzak ez zizkion eman, ez berari ezta grabaketa eskatu zituen Durangoko Auzitegiko epaile bati ere. Argudiatu zuen ez zituela, hiru hilabetera ezabatzen zirela grabaketak, protokoloak eskatzen zutenaren aurka.

Inoiz ez da berandu egia eta aitortzarako, baino hobe berandu baino lehen eta ahal dela biktimak bizirik direnean. Espainiako Gobernuak joan den urtarilaren 20an barkamena eskatu zien *Almería auziko* Juan Mañas, Luis Cobo eta Luis Monteroren senideei. Hiru gazteak 1981ean torturatu eta hil zituen Guardia Zibilak Almerian, hiru etakiderekin nahasi ondoren. Hiru Guardia Zibil zigortu zituzten, buruzagiak hamar urte egin zituen espetxean, haren menpeko beste biek bost eginda atera ziren baldintzapeko askatasunean, eta estatuetako estoldetatik milioika pezetan eman zieten espetxetik atera eta Guardia Zibiletik bota ondoren bizitzari berrekiteko. Milaka euskal herriarren tortura ukatzen duen estatuak barkamena eskatu die hiru gazteen senideei, baina 43 urte ondoren. ●

5.379 Tortura kasu Euskal Herrian (1960-2015)

EAE-ko tortura kasuak (1960-2014)

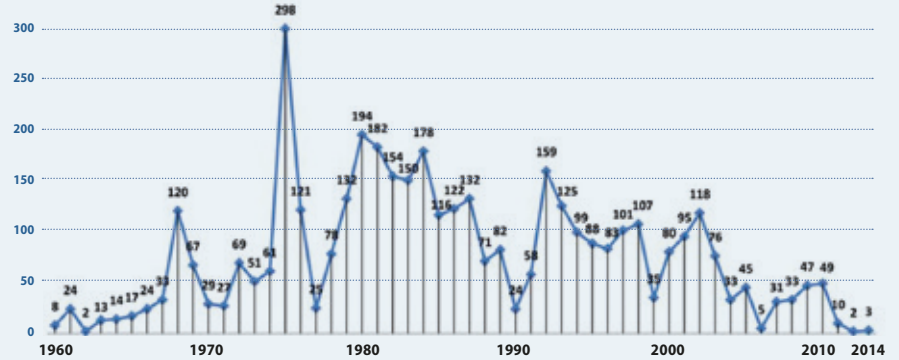

● Emakumezkoak ● Gizonenak

4.113 kasu

Pertsona batzuk birritan edo gehiagotan torturatu zituzten.

Tortura kasuak urteka

Salatutako Poliziak, kasuak eta portzentajeak

Espainiako Polizia	1.786	% 43,3
Guardia Zibila	1.792	% 43,4
Ertzaintza	336	% 8,1
Udaltzaingoa	9	% 0,2
Espetxe funtzionarioak	21	% 0,5
Bestelakoak	89	% 2,1
Ez dago daturik	96	% 2,3

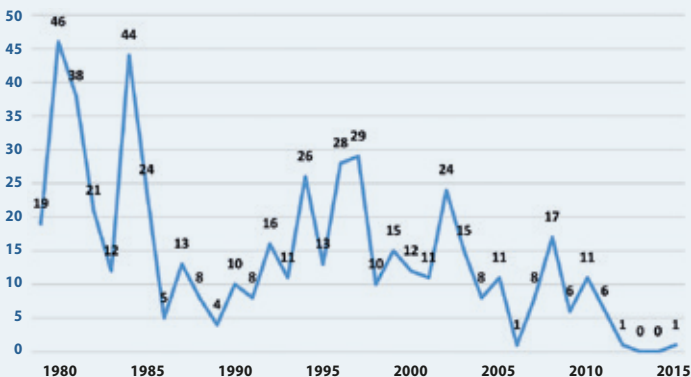
Nafarroako tortura kasuak (1978-2015)

Nafarroako txostenak (KREI)

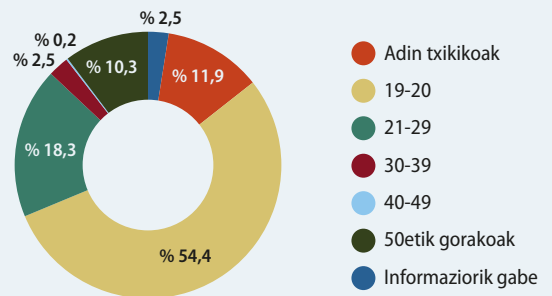
	Tortura kasuak	Herritarak*
1960-1978	164	153
1979-2015	532	434
Guztira Nafarroa	1.068	

* Pertsona batzuk birritan edo gehiagotan torturatu zituzten.

Tortura kasuak urteka (1979-2015)

Inkomunikatutakoena adina

Atxiloketen iraupena

